

Червоний П.Д.

*кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри педагогіки та психології
Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ВИХОВАНЦІ КОМУНИ ІМ. ФЕЛІКСА ДЗЕРЖИНСЬКОГО

Харківський період педагогічної, творчої та службової діяльності А. С. Макаренка відображений не тільки в педагогіці, а й в долях дітей, які виховувалися в комуні ім. Фелікса Дзержинського а потім будували державу. Він перевиховував не тільки дітей із кримінальним минулим, а й дітей, у яких були батьки, але цим дітям подобався комунарський рух і вони не хотіли жити у своїй сім'ї, дітей, батьки яких стали жертвами тоталітаризму та голодомору. Антон Семенович рятував цих дітей, виховував і формував з них громадян власної країни, патріотів, людей нової формації. Ми знаємо про І. Д. Токарева, Л. В. Конісевича – вихованців А. С. Макаренка харківського періоду однак є інші вихованці, які залишили спогади про великого педагога.

Поряд із заводом «ФЕД» існує Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ім. А. С. Макаренка № 100, де заснований шкільний музей А. С. Макаренка. За часів життя з учнями школи № 100 мали зустрічі з вихованцями А. С. Макаренка – харків'янками Наталією Василівною Нечаєвою, Галиною Степанівною Слуцькою та вихованцем із Нижнього Новгороду Іваном Дем'яновичем Токаревим. Про долю своїх батьків, які були вихованцями комуні імені Ф. Дзержинського розповідав Ф. Д. Фомичов. Вони, як і він, працювали на заводі «ФЕД». Свої відгуки та подяки гості школи та музею залишили вихованці А. С. Макаренка, а саме; Г. С. Слуцька, В. І. Шибасєва, Т. Ю. Каменецька, І. М. Левченко у 1989 та 1994 роках; у 2007 році – І. Д. Токарев та Антон Васильєв-Макаренко.

Так, батьків Г. С. Слуцької у 20-х роках у ході колективізації вислали в Архангельську область, а після смерті її батька її та трьох братів вернули в дитячі будинки на Україні. Вона попала в Полтавську комуну ім. Постишева. У 1934 році її з іншими дітьми переводять в Харківську дитячу трудову комуну ім.

Ф. Держинського. Працювала в швейній майстерні. Після закриття комуни вона залишилася працювати на заводі ФЕД [1].

У м. Москва в Залі слави Центрального музею Великої Вітчизняної війни серед 13043 Героїв Радянського Союзу викарбовано золотими літерами прізвище вихованця Харківської дитячої трудової комуни ім. Ф. Держинського Василя Тимофійовича Цимбала. З 1931 по 1936 роки знаходився в комуні. У 1937 році поступив до Вищого військово-морського училища. У 1943 році в складі 386-го окремого батальйону морської піхоти В. Т. Цимбал ступив на кримську землю і закріпилися на ній. За чотири години його взвод відбив дев'ятнадцять танкових атак. 7 листопада у ході визволення м. Керч старшина В. Т. Цимбал загинув, а 17 листопада 1943 р. йому було присвоєне звання Героя Радянського Союзу та нагороджений орденом Леніна [2].

Частина вихованців комуни приймали участь у будівництві Комсомольська-на-Амурі, переважна більшість працювали на авіазаводі. У «Педагогічній поемі» один із героїв Вершнєв в реальному житті Микола Фролович Шершнєв після закінчення рабфаку медичного інституту працював у комуні імені Ф. Є. Держинського лікарем. У 1935 році по мобілізації врач М. Ф. Шершнєв відправився будувати Комсомольськ-на-Амурі. Там він очолював другу місцеву лікарню, працював завідувачем міськздраввідділом, створив рентген діагностику. З 1946 по 1972 очолював медичну службу авіазаводу Комсомольська-на-Амурі. За ним поїхали працювати на авіазавод 35 вихованців комуни [3].

Серед цих вихованців був Ігорь Іванович Панов. У 12 років потрапив до комуни і перебував там з 1929 по 1934 р. В комуні отримав професію токаря, працював на заводі електроінструментів та фото заводі. Закінчив Харківський електроінститут і в квітні 1937 разом із Іваном Харченко та іншими випускниками відправились у невідому даль, куди його позвала романтика будівництва країни. Пройшов шлях від контрольного майстра до заступника директора авіазаводу. По 1959 р. працював у Комсомольську-на-Амурі, потім дванадцять років очолював Воронежський завод «Електроприбор». Нагороджений трьома високими державними нагородами та медаллю А. С. Макаренка [3].

Антон Семенович сформував із комунарів також і вихователів, які продовжували його роботу в складних умовах. Юрій Валентинович Руднев з 1933 року знаходився в комуні імені Ф. Дзержинського, отримав професію токаря, закінчив рабфак і разом з іншими випускниками відправився будувати Комсомольськ-на-Амурі. Працював конструктором, майстром, начальником БКЦ, заступником головного технолога та завжди уділяв увагу молоді. Навіть провів такий експеримент, коли висококваліфіковані працівники пішли на фронт, для підняття продуктивності і якості праці підлітків організував окремих молодіжний гуртожиток і постійне шефство над ними виробничих майстрів [3].

Із Дніпропетровщини у 1929 році в комуну прибув Микола Федосієвич Абушек, якому виконалось 14 років. Працював в оптичному цеху, із задоволенням грав в духовому оркестрі комуні, був головним сигналістом комуні. Працюючи в Комсомольську-на-Амурі та інших містах завжди очолював духові оркестри.

Вихованці ставились до великого педагога з великою повагою і берегли його в пам'яті і серці. У багатьох комунарів вдома на видному місці знаходився портрет Макаренка, зроблений із дерева комунаром Борисом Парфеновим. Вихованці згадували свого учителя з великою повагою. При прийомі в комуну Антон Семенович ніколи не цікавився у підлітка звідки він прибув і з якої сім'ї, не було розподілу за національними ознаками, на це все було табу.

Отже, педагогічну спадщину А. С. Макаренка необхідно і далі вивчати та використовувати у вихованні дітей, консультаціях молоді і дорослих, сімей, які потребують підвищеної уваги як соціальних служб, так і працівників ювенальної превенції. Педагогічна спадщина великого педагога надає інформацію для роздумів щодо навчання та формування педагогічних умінь у студентів та курсантів, творчий підхід та пошук нових методів виховання дітей та юнацтва в умовах стрімких суспільно-історичних та інформаційних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Науменко Л. І. Макаренковці из Комсомольска-на-Амуре / Л. І. Науменко // Федовець. – 21.02.2008. – № 40 – С.6.

2. Науменко Л. І. О героїв мало відомо / Л. І. Науменко // Федовець. – 10.02.2011. – № 51 – С. 8.
3. Науменко Л. І. Макаренковці із Комсомольська-на-Амурі / Л. І. Науменко // Федовець. – 21.02.2008. – № 40 – С.6.